

MANZARADAN PARÇALAR

Orhan Pamuk 1952'de İstanbul'da doğdu. *Cevdet Bey ve Oğulları* ve *Kara Kitap* romanlarında anlattığına benzer kalabalık bir ailede, Nişantaşı'nda büyüdü. Otobiyografik kitabı *İstanbul*'da anlattığı gibi çocukluğundan yirmi iki yaşına kadar yoğun bir şekilde resim yaparak ve ileride ressam olacağını düşleyerek yaşadı. Liseyi İstanbul'daki Amerikan lisesi Robert Kolej'de okudu. İstanbul Teknik Üniversitesi'nde üç yıl mimarlık okuduktan sonra, mimar ve ressam olmayacağına karar verip okulu bıraktı ve İstanbul Üniversitesi'nde gazetecilik okudu. Pamuk, yirmi üç yaşından sonra romancı olmaya karar vererek başka her şeyi bıraktı ve kendini evine kapatıp yazmaya başladı. İlk romanı *Cevdet Bey ve Oğulları* ile Milliyet Yayınları Roman Ödülü'nü kazandı. Kitap 1982'de yayımlandı ve aynı yılın Orhan Kemal Roman Armağanı'nı aldı. Pamuk ertesi yıl *Sessiz Ev* adlı romanını yayımladı ve bu kitabın Fransızca çevirisiyle 1991'de Prix de la Découverte Européenne'ni kazandı. Venedikli bir köle ile bir Osmanlı âlimi arasındaki gerilimi ve dostluğu anlatan romanı *Beyaz Kale* (1985), pek çok dile çevirilerek Pamuk'a uluslararası ününü sağlayan ilk romanı oldu. Aynı yıl karısıyla Amerika'ya gitti ve 1985-88 arasında New York'ta Columbia Üniversitesi'nde misafir öğretim üyesi olarak bulundu. İstanbul'un sokaklarını, geçmişini, kimyasını ve dokusunu, kayıp karısını arayan bir avukat aracılığıyla anlatan *Kara Kitap*'ı 1990'da yayımladı. Fransızca çevirisiyle France Culture Ödülü'nü kazanan bu roman, geçmişten ve bugünden aynı heyecanla söz edebilen bir yazar olarak Pamuk'un ününü hem Türkiye'de hem de yurtdışında genişletti. 1991'de, Pamuk'un Rüya adını verdiği bir kızı oldu. 1992'de yayımladığı *Gizli Yüz* adlı senaryosu Antalya Altın Portakal Film Festivali'nde En İyi Senaryo Ödülü'ne layık görüldü. 1994'te, esrarengiz bir kitaptan etkilenen üniversiteli bir generi hikâyesi ettiği *Yeni Hayat* adlı şiirsel romanı yayımlandı. Osmanlı ve İran nakkaşlarını, Batı dışındaki dünyanın görme ve resmetme biçimlerini bir aşk ve aile romanının entrikasıyla hikâye ettiği *Benim Adım Kırmızı* adlı romanı 1998'de yayımlandı. Bu kitapla Fransa'da Prix du Meilleur livre étranger (2002), İtalya'da Grinzane Cavour (2002) ve İrlanda'da International Impac-Dublin (2003) ödüllerini kazandı. 1990'ların ortasından itibaren Pamuk, insan hakları ve düşünce özgürlüğü konularında yazdığı makalelerle Türkiye devletine karşı eleştirel bir tavır takındı. Yurtdışında ve yurtdışında çeşitli gazete ve dergilere yazdığı edebî, kültürel makalelerden oluşturduğu geniş bir seçmeyi 1999 yılında *Öteki Renkler* adıyla yayımladı. "İlk ve son siyasi romanım" dediği *Kar* adlı kitabını 2002'de yayımladı. Kars şehrinde, siyasal İslamcılar, askerler, laikler, Kürt ve Türk milliyetçileri arasındaki şiddeti ve gerilimi hikâye eden bu kitap, *New York Times Book Review* tarafından 2004 yılının en iyi 10 kitabından biri seçildi. Pamuk'un 2003 yılında yayımladığı *İstanbul*, yazarın hem yirmi iki yaşına kadar olan hatıralarını aktardığı bir hatıra kitabı hem de kendi kişisel albümüyle, Batılı ressamların ve yerli fotoğrafçıların eserleriyle zenginleştirilmiş, İstanbul üzerine bir denemedir. Kitapları 63 dile çevrilmiş, bütün dünyada 13 milyon (Türkiye'de 2, yurtdışında 11 milyon) satmış olan Pamuk, pek çok üniversiteden şeref doktora'sı aldı. Alman Kitapçılar Birliği tarafından 1950 yılından beri verilmekte olan, Almanya'nın kültür alanındaki en seçkin ödülü olarak kabul edilen Barış Ödülü, 2005'te Orhan Pamuk'a verildi. Ayrıca *Kar* Fransa'da her yıl en iyi yabancı romana verilen Le Prix Médicis étranger ödülünü aldı. Aynı yıl *Prospect* dergisi tarafından dünyanın 100 entelektüeli arasında gösterildi ve 2006 yılında *Time* dergisi tarafından dünyanın etkili 100 kişisinden biri seçildi. American Academy of Arts and Letters'ın ve Çin Sosyal Bilimler Akademisi'nin şeref üyesi olan Pamuk, senede bir dönem Columbia Üniversitesi'nde ders veriyor. Orhan Pamuk 2006 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü alarak bu ödülü kazanan ilk Türk oldu. 2007'de, ödül konuşması "Babamın Bavulu" diğer önemli ödül konuşmalarıyla birlikte kitaplaştı. Pamuk 2008'de aşk, evlilik, dostluk, mutluluk gibi konuları bireysel ve toplumsal boyutlarıyla işlediği *Masumiyet Müzesi* adlı romanını; 2010 yılında ise çocukluğundan başlayarak hayatını ve edebiyatla ilişkisini eksen alan yazı ve röportajlarından oluşan *Manzaradan Parçalar*'ı yayımladı. Pamuk, 2009'da Harvard Üniversitesi'nde verdiği Norton derslerini 2011 yılında *Saf ve Düşünceli Romanca* adıyla kitaplaştırdı. 2012'de İstanbul'da Masumiyet Müzesi'ni açtı ve müzenin kataloğu *Şeylerin Masumiyeti*'ni yayımladı. Aynı yıl "Avrupa kültürüne olağanüstü katkılarından" dolayı Danimarka'da Sonning Ödülü'nü aldı. 2013'te ise kitaplarından seçtiği en güzel parçalardan oluşan *Ben Bir Ağacım*'ı yayımladı. Masumiyet Müzesi, Avrupa Müzeler Forumu tarafından 2014 yılında Avrupa'nın en iyi müzesi seçildi. Üzerinde altı yıl çalıştığı ve bir sokak satıcısı ile ailesinin İstanbul'daki kırk yılı hikâye eden romanı *Kafamda Bir Tuhaflık*'ı 2014 yılının Aralık ayında yayımladı. Büyük ilgi gören kitap 2015 yılında "Roman" dalında verilen Aydın Doğan Vakfı Ödülü ile Erdal Öz Ödülü'nü kazandı. 2016'da Tolstoy Müzesi Vakfı'na düzenlenen Yasnya Polnaya Ödülü'nü ("Yabancı Edebiyat" kategorisinde) aldı. *Kırmızı Saçlı Kadın* adlı romanı 2016 yılının Şubat ayında yayımlandı ve yazarın en çok okunan, tartışılan kitaplarından biri oldu.

*Orhan Pamuk'un
YKY'deki kitapları*

Hatıraların Masumiyeti (2016)
Kırmızı Saçlı Kadın (2016)
Kafamda Bir Tuhafılık (2014)
Saf ve Düşünceli Romancı (2011)
Manzaradan Parçalar (2010)
Masumiyet Müzesi (2008)
Babamın Bavulu (2007)
İstanbul-Hatıralar ve Şehir (2003)
Kar (2002)
Öteki Renkler (1999)
Benim Adım Kırmızı (1998)
Yeni Hayat (1994)
Gizli Yüz (1992)
Kara Kitap (1990)
Beyaz Kale (1985)
Sessiz Ev (1983)
Cevdet Bey ve Oğulları (1982)

Doğan Kardeş
Ben Bir Ağacım (Seçme Parçalar) (2013)

Kara Kitap'ın Sırları (2013)

Kara Kitap-25 Yaşında (2015)
Resimli İstanbul-Hatıralar ve Şehir (2015)

ORHAN PAMUK

Manzaradan Parçalar
Hayat, Sokaklar, Edebiyat

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4895
Edebiyat - 1408

Manzaradan Parçalar - Hayat, Sokaklar, Edebiyat / Orhan Pamuk

Editör: İshak Reyna
Kapak fotoğrafı: Ara Güler
Grafik uygulama: Arzu Yaraş

Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ş.
Dudullu Organize San. Bölgesi 1.Cad. No:16 Ümraniye-İstanbul
Tel: 444 44 03 • Fax: (0216) 365 99 07-08 • www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 31345

1. baskı: İletişim Yayınları, İstanbul, 2010 (25.000)
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Haziran 2017 (25.001-27.000)
ISBN 978-975-08-4014-2

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2013
Sertifika No: 12334

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 Karaköy 34425 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İÇİNDEKİLER

HAYAT

Bir Hayat Hikâyesi Denemesi.....	11
Babam	15
Bir Rüya ve Suçluluk Üzerine Bir Not	20
Ne Kadar Hayattan Ne Kadar İntikam?	24
Annem Sigara Böreği Yapıyor.....	26
Gece Sivrisinek	28
Küçük Bir Kesik.....	30
Asansörde.....	32
Berberler.....	34
Sandviç.....	38
<i>Spiegel</i> ile Futbol Konuşması	43
Fransızca Öğrenmek	49
Amerikalılarla İlk Karşılaşmalarım	51
Dünyanın Başkentinden Manzaralar.....	54
Kalküta ve Dökülen Şehrin Güzelliği	78
São Paulo: Sokaklarda Tanıdık Bir Duygu	80
Venedik'te Öpüşmek.....	82
Çocuk Gibi Seyretmek.....	84
Venedik'te Kaybolmak	87
Ben de Venedik Bienali'ndeydim... ..	90
Benim Türk Kütüphanem	93
Kütüphanemle Aşk ve Nefret: Bazı Kitaplarımdan Nasıl Kurtuldum	104
2008 Frankfurt Kitap Fuarı Açılış Konuşması.....	107
İstanbul'da Deprem Endişesi	112

İSTANBUL

Benim İstanbulum.....	125
Nişantaşlı Olmak	130
Murat Belge ile Nişantaşı Üzerine Sohbet.....	133
Boğaz Gemileri.....	148
Adalar.....	154
Eskiden Heybeli'deyken.....	159
Yangınlar ve Yıkımlar.....	161
Ara Güler'in İstanbulu	165

KİTAPLAR VE EDEBİYAT

Kimin İçin Yazıyorsunuz?.....	179
Okumak Üzerine.....	182
Roman Okuma Mutluluğu.....	184
Kitap Kapakları Üzerine.....	187
<i>Paris Review</i> Dergisinin Seçme Röportajlar Derlemesine Önsöz.....	188
Okusak da Okumasak da: <i>Binbir Gece Masalları</i>	191
Coleridge'in <i>Yaşlı Gemicisi</i>	195
Victor Hugo	200
Bay Flaubert Benim!	202
İlk Romanın Karşılığı: Dostoyevski'nin <i>İnsancıklar</i> 'ı Üzerine Bir Not	210
Saf ve Duygusal Genç Yazar: <i>Ezilmiş ve Aşağılanmışlar</i> Üzerine Bir Not	212
<i>Beyaz Geceler</i> ve Melodram Üzerine Bir Not	214
Dostoyevski'nin <i>Yeraltından Notlar</i> 'ı: Aşağılanmanın Zevkleri	217
Dostoyevski'nin Korkutucu <i>Cinler</i> 'i.....	224
<i>Karamazov Kardeşler</i>	228
Acımasızlık, Güzellik, Zaman: Nabokov'un <i>Ada</i> ve <i>Lolita</i> 'sı Üzerine.....	234

Albert Camus	241
Bir Mutsuzluk Anında Thomas Bernhard'ı Okumak	244
Ahmet Hamdi Tanpınar ve Türk Modernizmi	247
Berna Moran Vesilesiyle Türk Romanına Bir Bakış	265
Mîna Urgan'ın Sesiyle <i>İngiliz Edebiyatı Tarihi</i> : Pervasız Yaratıcılar	269

BENİM KİTAPLARIM

Nobel Röportajı.....	277
<i>Cevdet Bey ve Oğulları</i> 'nın Almanca Baskısına Sonsöz	288
<i>Kara Kitap</i> : On Yıl Sonra.....	294
<i>Kara Kitap</i> 'tan Yayınlanmamış Bir Parça	300
<i>Benim Adım Kırmızı</i> Üzerine	302
<i>Benim Adım Kırmızı</i> 'nın İlk Halinden Bir Bölüm	305
<i>Benim Adım Kırmızı</i> 'nın Everyman Klasikler Dizisinden Çıkan İngilizce Baskısına Önsöz.....	320
<i>Kar</i> Hakkında Röportaj.....	335
Kars'ta <i>Kar</i> Defterinden.....	339
<i>Kar</i> 'dan Yayınlanmamış Bir Parça	352
<i>Öteki Renkler</i> 'in İngilizce Baskısına Önsöz	354
<i>Masumiyet Müzesi</i> 'nin İlham Kaynakları Arasında Bir Gezinti.....	357
<i>Masumiyet Müzesi</i> İçin Gezdiğim Müzelerde Tuttuğum Defterlerden	366
<i>Masumiyet Müzesi</i> İçin Tutulmuş Notlardan.....	380
Banu Güven ile <i>Masumiyet Müzesi</i> Röportajı.....	384

SANAT

Siyah Kalem	401
-------------------	-----

Ormanda Dünya Kadar Eski	408
Bellini ve Doğu.....	410
Mana	418
Deniz Bilgin	420
Selimiye.....	423

SİYASET VE DİĞER VATANDAŞLIK DERTLERİ

Ezilenlerin Siyaseti.....	427
PEN Arthur Miller Anma Konuşması	431
Davâm	436
Trafik ve Din	440
Chomsky Hakkında	445
Vatandaş Uyukluyor	447
Saddam-Bush-Erdoğan.....	449

PARIS REVIEW RÖPORTAJI

Roman Sanatı Hakkında	455
Kaynakça.....	477
Resim Kaynakçası	481
Dizin	483

HAYAT

Bir Hayat Hikâyesi Denemesi

İstanbul adlı kitabımın bir yarısı şehirden söz eder, bir yarısı da yirmi iki yaşına kadarki hayat hikâyemdir. Kitabı yazıp bitirdiğimde, aşırı bir hayal kırıklığına kapıldığımı hatırlıyorum. Kendi hayatımda anlatmak istediğim, vazgeçilmez bir hatıra olarak gördüğüm şeylerin onda birini bile *İstanbul*'a koyamamıştım. Yirmi iki yaşına kadarki hayatımı özetleyen ve bambaşka hatıralarla kurulmuş yirmi cilt anı daha yazabilirdim. Otobiyografinin bir hatırlama yolu değil, unutmaya biçimi olduğunu o zaman anladım.

1952'de İstanbul'da doğdum. Dedem demiryolu inşaatlarından çok paralar kazanmış, fabrikalar kurmuş başarılı bir mühendis ve işadamıydı. Babam da aynı şeyleri yaptı hayatta, ama para kazanmak yerine hep kaybetti. İstanbul'da özel okullarda liseyi bitirdim, üç yıl mimarlık okuduktan sonra yazar olmaya karar vererek bıraktım. Yedi ile yirmi iki yaşım arasında ressam olmak istemiştim. Çocukluk ve ilköğretim yıllarımda ciddi bir şekilde, istekle, mutlulukla resim yaptım. Resme devam etmedim, ama sanatçı hayatından başkasını yaşamayacağımı da yirmi iki yaşında biliyordum. Anlayamadığım bir nedenle, yirmi iki yaşında resim yapmayı bırakıp ilk romanım *Cevdet Bey ve Oğulları*'nı yazmaya başladım. Anlayamadığım bu nedeni, yıllar sonra anlamak için *İstanbul* adlı kitabımı yazdım.

Elli dört yaşına kadarki hayatımı düşününce, bir masaya oturup, durmadan, mutluluk ve mutsuzlukla çalışan biri geliyor gözümün önüne. Kitaplarımı özenle, sabırla, iyi niyetle ve onlara hep inanarak yazdım. Başarı, ün, mesleki mutluluk... Bunlar kolay gelmedi. Şimdi kitaplarım elli beş dile çevriliyor, ama en çok ilk kitabımı Türkiye'de yayınlatabilmek için uğraştım. Türkiye'de, ilk kitabım *Cevdet Bey ve Oğulları*'nı yayınlatabilmek için dört yıl yayıncı aradım. Yayımlanmamış romanlara verilen bir ödülü kazanmış olmasına rağmen...

İlk kitabımın yayınlandığı günlerde, 1982'de Aylin Türegün ile evlendim. İstanbul'un aynı Batılılaşmış, zengince mahallesinde, benimle aynı sokaklarda büyüüp aynı okullara –daha birbirimi-

zi tanımadan önce– gitmiş biriyle evlendiğim için, bir Türk gibi “Köyümden bir kız ile evlendim,” diye takılırdım ona. 1991’de bir kızım oldu, *Kara Kitap*’ın kahramanı Rüya’nın adını verdik ona.

Hayatta yazı yazmaktan başka bir iş yapmadım. 1985 ile 1988 arasında, karım orada doktora yaptığı için New York’ta, Columbia Üniversitesi’nde misafir araştırma görevlisi olarak bulundum. Amerikan kütüphanelerinin, kitapçılarının, müzelerinin zenginliği beni hep heyecanlandırmıştır. Karımdan 2002 yılında ayrıldım. Hâlâ en iyi arkadaşlarım o ve kızımdır. 2006 yılında, Nobel Ödülü’nü almadan bir ay önce, Columbia Üniversitesi’nde senede bir dönem ders vermeye başladım.

Benim için mutlu bir gün, bir sayfa iyi yazı yazdığım sıradan bir gündür. Yazının dışındaki hayat eksik, kusurlu, anlamsızmış gibi gelir bana. Beni tanıyanlar, yazmaya, masaya, beyaz kâğıtla dolmakaleme bağlılığımı bilir, ama gene de “Biraz tatil yap, gez, eğlen, yaşa!” diye öğüt verirler bana. Daha yakından tanıyanlar ise, benim için en büyük mutluluğun yazmak olduğunu bildikleri için yazıdan, kâğıttan, mürekkepli kalemimden beni uzak tutacak şeylerin en sonunda bana yaramayacağını söylerler. Hayatta hep ve yalnızca istediğini yapmış, istediği işten başka hiçbir şeyle uğraşmamış nadir mutlu insanlardan biriyim.

Çocukluğum büyük bir ailede amcalar, yengeler, halalar arasında geçti. İlk iki romanım *Cevdet Bey ve Oğulları* ve *Sessiz Ev*, aile romanlarıdır. Kalabalık aileleri, hep birlikte yenen yemekleri, aile içi çatışmaları, iğnelemeleri anlatmayı severim. Ama yıllar geçtikçe, gittikçe fakirleşen büyük ailemiz yavaş yavaş dağılarak üzerimdeki koruyucu etkisini ve her zaman geri döndüğüm bir merkez olma işlevini kaybetti. Yaşlandııkça yalnızlaştığımı ve yalnızlaştıkça da, tuhaf bir şekilde, ünlendiğimi görmek bazan beni ürpertir. Her akşam uykudan önce yatakta iki büküm kıvrılıp yorganı üzerime çekince, yalnızlık ile rüyalar, hayatın güzelliği ile acımasızlığı arasında gezinen tatlı ve korkutucu bir duygu beni sarar ve çocukluğumda dinlediğim, okuduğum masalların, korkutucu hikâyelerin ürpertisini hissedirim.

Sessiz Ev adlı romanımda uykuyla uyanıklık arasındaki bu bölgeye babaannenin monologlarıyla girmeye çalıştım. *Beyaz Kale*’de aynı duygu, rüyalar ile gerçeklik, hayal ile tarih arasındaki iç içe geçme gene vardır. Ama kendi sesimi asıl bulduğum roman, 1985’te

yazmaya başladığım *Kara Kitap*'tır. Otuz üç yaşında New York'ta iken, kim olduğum, geçmişim, kendi kimliğim hakkında güçlü sorular yönelttim kendime. Columbia Üniversitesi kütüphanesindeki odamda durmadan okuyor, yazıyordum. New York'ta, İstanbul'a duyduğum özlem ile geçmiş Osmanlı-İran-Arap-Müslüman kültürünün harikalarına duyduğum ilgi aklımda birbirine karıştı. Hem uzun uzun tasarlayarak, hem de tam ne yaptığımı bilmeden, el yordamıyla, kör gibi ilerleye ilerleye yazdım bu kitabı. Hâlâ da nasıl yazmış olduğuma şaşarım.

Yeni Hayat, *Kara Kitap*'ta bulduğum şeyin yeniden, bu sefer İstanbul'da değil taşrada, şiirsellik ile araştırılmasıdır. Annem ise, hep *Benim Adım Kırmızı* adlı romanımı nasıl yazmış olduğuma şaştığını söyler bana... Öteki romanlarımda, anneme göre, şaşılacak bir şey yoktur, onları benim hangi hayat malzemesiyle yazdığımı bilir, anlar. *Benim Adım Kırmızı*'da ise, anneme göre, onun tanıdığı, her şeyini bildiği oğlunun nasıl yazdığını bir türlü anlayamadığı bir yan vardır... Bir yazarın da bence hayatta karşılaşacağı en büyük iltifat budur: Annesinden, kitaplarının kendisinden daha akıllı ve parlak olduğunu işitmek...

Benim ise en çok şaştığım *Kar'a* gösterilen ilgidir. İlk başta bunun Doğu-Batı çatışması gibi basmakalıp kavramlarla ya da Irak Savaşı, siyasal İslam, vs. gibi güncel konularla ilgili olduğunu düşünüyordum. Şimdiyse işin özünün o romandaki Asya Otelindeki bildiri yazma sahnesiyle anlaşılabilceğine inanıyorum. Büyük ihtimalle bu açıklamam da yanlış bir tahminden ibarettir. 1990'ların başında daha yalnızca Türkiye'de tanınırken, Türk gazeteciler kitaplarımın neden sevildiğini, neden bu kadar çok okunduğunu sormaktan biraz da düşmanca duygularla çok hoşlanırlar, ben de bugün hiçbirine inanmadığım pek çok neden bulurdum. Daha sonra aynı soruları, kitaplarım bütün dünyada yavaş yavaş okunmaya başlanınca yabancı gazeteciler, kültür yazarları da sormaya başladı. Ben kitaplarımı, böyle bir kitap yazılsa da okusam duygusuyla yazıyorum. Ve bazan, demek ki herkes benimle aynı duyguları paylaşıyor diye düşünüyorum. Kitaplarımın neden sevildiği konusundaki bu açıklamam da, bütün diğerleri gibi, büyük ihtimalle yanlıştır. Ama gene de, tıpkı kendi hayatı gibi, insan yazdığı kitaplar konusunda da boşu boşuna konuşur durur. En sonunda insanın hayatı, kitaplarından daha değerlidir. Ama hayata

anlam ve değer veren Şey bu kitaplardır iŐte. Yirmi iki yaŐımdan, romancılığa baŐlamamdan sonra ise, zaten hayatımla kitaplarımı birbirinden hiç mi hiç ayıramadım. İleride kitaplarım hayatımdan daha önemli ve eğlenceli bulunacak sanırım. İnsanın ölüm vaktinin gelmesi, kendisinin de buna tevekkülle inanması demek. Buna ise, daha çok vakit var gibi geliyor bana.

Çünkü bunu yazdığım Nisan 2007'de, elli dört yaŐımda, kendi hayatımın yarısını çoktan geçtiğimi biliyorum, ama otuz iki yıllık yazarlık hayatımın tam ortasında olduğuma da inanıyorum. Annemi ve diğer okurları bir kere daha ŐaŐırtacak kitaplar yazacağım bir otuz iki yıl daha olmalı önümde.

Babam

Gece geç vakit eve geldim. Babamın öldüğünü söylediler. Çocukluğumdan kalan bir görüntü, evde onu şortla görüşüm, incecik bacakları içime acıyla işleyerek aklıma takıldı.

Gece saat ikide onu son bir kere görmeye evine gittim. “İçeride odada,” dediler, oraya gittim. Çok sonra dönüşte, sabaha karşı, elli yıldır yaşadığım Nişantaşı'nın sokakları boş ve soğuktu, vitrin ışıkları uzak ve yabancıydı.

Sabah uykusuz ve bir rüyadaymış gibi telefonlarla, ziyaretçilerle konuştum, bürokratik işlemlere daldım. Ölüm ilanını yazarken gelen notlara, ricalara, dileklere, küçük tartışmalara kendimi kap-tırınca, bütün ölümlerde neden cenaze töreninin ölümün kendi-sinden daha önemli oluverdiğini anladığımı sandım.

Akşamüstü işlemleri yapmak, mezarı hazırlamak için Edirne-kapı Şehitliği'ne gittik. Ağabeyim ve amcaoğlu mezarlığın küçük yönetim binasına gidince, taksinin ön koltuğunda şoförle yalnız kaldık. O zaman şoför beni tanıdığını söyledi.

“Babam öldü,” dedim ona. Ve hiç beklemediğim, tasarlamadığım bir şekilde ona babamı anlatmaya başladım. Babamın çok iyi bir adam olduğunu, daha önemlisi, onu çok sevdiğimi anlattım. Güneş batmak üzereydi. Mezarlık boş ve sessizdi. Şehrin beton yapılarının çoğu zaman çirkin, bildik görüntüsünden bambaşka bir ışık ve hava vardı. Ben anlatırken sesini hiç duymadığımız soğuk bir rüzgâr mezarlığın servi ve çınar ağaçlarını yavaş yavaş sallıyor, bu görüntü de tıpkı babamın ince bacakları gibi hafızama kazanıyordu.

Taksinin çok bekleyeceği anlaşılınca adaşım olduğunu söyleyen şoför sırtıma iki kere anlayışla, dürüstçe vurup gitti. Ona anlattığım şeyi başka kimseye söylemedim. Ama bir hafta sonra içimdeki şey hatıralarla, kederle birleşti. Yazmasam belki daha da büyüüp beni çok üzecekti.

Adaşım şoföre “Babam bir kere bile bana kaşını çatmadı, bir kere bile beni azarlamadı, bir fiske bile vurmadı,” diyerek konuya bencilce kendimden girmiştim. Ama bu değildi en önemlisi. Ço-

cukken karaladığım her resme içten bir hayranlıkla bakar, onay için ona gösterdiğim her çiziktirmeyi bir şaheser görmüş gibi inceler, en yavan, en tatsız şakalarım bile içtenlikle gülümserdi. Onun bana verdiği güven olmasaydı, yazar olmak, bunu bir hayat olarak seçmek benim için çok daha güç olurdu. Babamın bana ve ağabeyime kolayca duyuverdiği bu güvenin, bu benzersizlik ve parlaklık duygusunun arkasında ise, onun kendisine içtenlikle duyduğu hayranlık ve özgüven vardı. Onun oğulları olduğumuza göre bizim de onun kadar parlak, yetenekli ya da zeki olmamız gerektiğine çocuksu bir saflık ve içtenlikle inanırdı.

Zekiydi evet: Bir anda size Cenap Şehabettin'den bir şiiri ezbere okuyabilir, hafızadan pi sayısının on beş hanesini sayıp dökebilir, birlikte seyretmekte olduğumuz bir filmin sonunu tahmin edip akıllıca söyleyebilirdi. Zekâsı konusunda hikâyeler anlatmak da hoşuna giderdi. Kısa pantolonlu ortaokul öğrencisiyken matematik öğretmeninin, bir dersin ortasında lise son sınıfın matematik dersine kendisini nasıl çağırttığını, üç yaş büyük ağabeylerinin çözemediği bir problemi küçük Gündüz'e tahtada çözdürtüp ona "Aferin", ötekilere de "tuu" dediğini zevkle anlatırdı. Zekâsı bende onun gibi olabilme özlemiyle kıskançlık arası bir tutukluk yarattırdı.

Yakışıklılığı için de aynı şeyi söyleyebilirim. Herkesin dediği gibi bana çok benzerdi, ama benden daha yakışıklı ve çok daha güzeldi de. Tıpkı babasından (dedemden) kalan ve iflas ede ede bitiremediği servet gibi, yakışıklılığı da hayatı onun için çok kolay ve eğlenceli bir şey haline getirmiş; en kötü günlerde bile hep yanında kalan bir iyimserlik, benzersiz bir özgüven ve iyi niyetten oluşan bir saflık, onu herkesten değişik kılarak ruhuna hiç çıkmamacasına yerleşmişti. Hayat onun için kazanılacak bir şey değil, zevk alınacak bir şeydi. Dünyayı bir savaş alanı olarak değil, bir oyun ve eğlence alanı olarak görür; yaşı ilerledikçe, gençliğinde tadımı bol bol çıkardığı servet, zekâ ve yakışıklılığa istediği kadar ün ve iktidar ekleyememiş olmanın hafif sıkıntısını çekerdi. Ama hiçbir şey gibi, bunu da kafasına takmazdı. Kendisine dert olan insanlardan, mülklerden, sorunlardan onları atıp kurtuluvermenin çocuksu rahatlığıyla, kendi sıkıntılarını da bir köşeye atabilirdi. Bu bakımdan otuz yaşından sonra hayat onun için ya bir tekrar ya da yokuş aşağı iniş olmasına rağmen, pek fazla şikâyet ettiğini duymadım. Yaşlılık yıllarında birlikte yemek yediği ünlü bir eleştir-

menimiz, daha sonra beni gördüğünde belli belirsiz bir kızgınlıkla “Babanın hiçbir kompleksi yok!” demişti bana.

Bu Peter Pan iyimserliği ve mutluluğu onu hırslardan ve tutkularından uzak tuttu. Bir zamanlar çok kitap okumasına, şair olmak istemesine, Fransız şair Valéry’den pek çok şey çevirmesine rağmen bir edebiyatçı kimliği edinmemesini de, tutkulu olamayacak kadar iyimser ve rahat olmasıyla açıklıyorum. İlkgençlik yıllarımda acımasızca yağmalamamdan hoşlandığı iyi bir kütüphanesi vardı. Kitapları benim gibi hırsla, başı dönerek değil, keyifle, onlar aracılığıyla başka şeyler düşünerek, çoğunu da yarıda bırakarak okurdu. Başka babaların din büyüklerinden ya da paşalardan bahsettiği gibi Paris’te gördüğü Sartre’dan ya da Albert Camus’dan (ona daha uygun bir yazar) bahsetmesi beni çok etkilerdi. Yıllar sonra bir resim sergisinin açılışında gördüğüm Erdal İnönü (babamın çocukluk ve Teknik Üniversite arkadaşı), Çankaya Köşkü’nde ailecek yenen bir akşam yemeğinde İsmet Paşa’nın sohbeti edebiyata getirmesi üzerine, o sırada misafir olan yirmi yaşındaki babamın “Bizde niye dünyaca tanınmış yazar yok?” sorusunu ortaya attığımı gülümseyerek anlatmıştı. Kitaplarımın yurtdışında yayınlanmaya başlamasından on yıl sonra bir gün, babam hafif utanarak bana küçük bir bavul

Orhan babasıyla, 1968.

verdi. İçinden çıkan hatıra defterlerinden, şiirlerden, edebi yazılar ve notlardan neden tedirgin olduğumu çok iyi biliyorum: Babamın kendisi olmasını değil, bizim istediğimiz baba olmasını isteriz.

Beni sinemaya götürmesini, gördüğümüz filmde bir üçüncü kişiye bahsetmesini, aptallar, kötüler, ruhsuzlar hakkında şakalar yapmasını, yeni bir meyve, gittiği bir şehir, bir haber, bir kitap hakkında konuşmasını çok sever, beni daha çok sevip okşamasını isterdim. Beni arabaya bindirip gezdirmesi hoşuma giderdi, çünkü birlikte arabaya biniyorsak, en azından bir süreliğine bir anda kaybolmayacak demektir bu. O İstanbul sokaklarında arabayı sürdüğü için göz göze gelmediğimiz, bu yüzden de en kırılğan, zor, ince konulara arkadaşça girebildiği, bana pek çok şey anlattıktan sonra şakalar yaptığı, radyoyu karıştırıp kulağımıza gelen müzik hakkında konuştuğu o araba gezilerini çok severdim.

Ama daha da çok sevdiğim, ona yakın olmak, onun gövdesine dokunmak, onun çevresinde bulunmaktı. Lisede, hatta üniversitenin ilk yıllarında hayatımın en kasvetli, “bunalımlı” zamanlarını yaşarken, eve gelip bir şeyler anlatmasını, annemle beni neşelendirmesini kendime rağmen isterdim. Küçük çocukken onun kucağına çıkmayı, onun yanına yatmayı, benzersiz kokusunu koklamayı, ona dokunmayı çok severdim. Çok küçükken, Heybeliada’da bana yüzme öğretişini hatırlıyorum: Suyun dibine telaş ve korkuyla batarken, beni birden tutunca, yalnızca nefes aldığım için değil, onun gövdesine sımsıkı sarıldığım için de mutlu olur, bir daha batmamak için “Baba, beni bırakma!” diye bağıırırdım.

Ama o bizi bırakırdı. Uzaklara, başka ülkelere, başka yerlere, bilmediğimiz köşelere giderdi. Divana uzanarak kitap okurken, bazan gözlerini sayfadan uzaklaştırır, bir şeyler düşünmeye, hayal etmeye başlardı. O zaman babam diye tanıdığım insanın içinde, benim ulaşamadığım bambaşka bir dünya daha olduğunu hissederek, bir başka hayatı düşlemekte olduğunu tahmin eder, tedirgin olurdu. “Boşa sıkılmış bir kurşun gibi hissediyorum kendimi,” derdi bazan. Nedense bu söze kızardım. Başka pek çok şeyine kızarmıştım. Kim haklı bilmiyorum. Belki ben de başka yerlere kaçmak istiyordum artık. Gene de teybe Brahms’ın Birinci Senfoni-si’ni koyup, hayali bir orkestrayı elindeki hayali çubukla tutkuyla yönetmesini seyretmeyi severdim çok. Bütün hayatını mutlulukla, kimi zaman çocuk saflığıyla, kimi zaman çok zekice, eğlenerek,

dertlenmeden yaşadıktan sonra, bütün bu eğlenceden eğlencenin kendisi dışında pek bir anlam çıkmamasının kabahatini yükleyecek birilerini araması sinirime dokunurdu. Yirmi yaşlarımda “Aman onun gibi olmayayım,” dediğim zamanlar da oldu. Hayatta onun kadar mutlu, rahat, tasasız ve güzel olamadığım için huzursuz olduğumu da hissederdim bazan.

Çok sonra bütün bunlar arkada kaldı ve beni hiçbir zaman ezmeyen, hiç kırmayan uçucu babama duyduğum kıskançlık ile öfke, yavaş yavaş aramızdaki kaçınılmaz benzerliğe tevekkül ile boyun eğişe dönüştü. Artık bir aptalı kendi kendime aşağılarken, lokantada garsona itiraz ederken, üst dudağımın derisiyle oynarken, bazı kitapları bitirmeden bir köşeeye atarken, kızımı öperken, cebimden para çıkarırken, şakacı ve mutlu bir tavırla birileriyle selamlaşırken, kendimi onu taklit ederken yakalıyorum. Elimin, kolumun, bileklerimin ya da sırtımdaki benim onunkine benzemesi değil bu. Beni korkutan, ürperten ve çocukluğumdaki ona benzeme özlemini hatırlatan bir şey: Her erkeğin ölümü babasının ölümüyle başlar.